

ЕПИТАФ КОЈИ СЛАВИ ЖИВОТ

Весна Капор, *Венац за оца*, СКЗ, 2018

Након збирке прича *По сећању се хода као њо месечини* (2014) и награда које је та збирка побрала („Лаза Костић” и „Милош Црњански”), те објављивања књиге поетске прозе *Као што и вама желим* (2016), Весна Капор се представља новом књигом прича *Венац за оца*, која се тематски и поетички надовезује на претходну прозу, али добрим делом уноси и нова тематска и стилска сазвучја. Препознатљив рукопис ове ауторке, који се ломи између прозног и поетског израза, и у овој прози пружа многоструке нивое разумевања текста, како појединачних прича, тако и збирке у целини.

Састављена од тринаест прича, збирка као да има оквирну композицију, где прва прича „Венац за оца, заправо успаванка” отвара збирку, а последња „Све је то тек трен”, која се на прву надовезује и објашњава је, представља кружно затварање ове прозе. Интимистички тон ове две приче, у којима је тематизована смрт оца и туга због нужног природног растакања примарне породице, на одређени начин даје печат и збирци у целини, чак и онда када су приче усмерене на другу раван – политичко-историјску и ратну, књижевну, универзално људску... Та веза помало различитих наративних гласова или преокупација, успоставља се завичајним језгром, у којем две поменуте приче настају и постоје, а из којег се гранају и којем се враћају све остале приповедне мисли ове ауторке. Зато је родно Невесиње кроз разне приче ове збирке као крвотоком повезано са осталим местима приповедачког животног и емоционалног искуства – од Београда, Косова, преко Вршца до Беча, Јасне Пољане, Херцег Новог...

Исприповедана, или пре изговорена као реквијем или плач за умрлим оцем, прича „Венац за оца, заправо успаванка”, поред свечаности и туге којима одише, уноси много живота и љубави кроз мисао и сећања на везу оца и ћерке, у раном детињству, потом у њеном зрелом добу, кроз смех и разумевање или чешће кроз интимно и саморазумевајуће ћутање. Док прича „Све је то тек трен” доноси слику мајке и ћерке које тугују за сахрањеним мужем и оцем и евоцирају још неке слике из прошлости, тренутке старинског, готово епског љубавног и будућег породичног сједињења, у њој се запажа и други, ауторски врло важан, сегмент приповедног промишљања живота – политички и идеолошки обрасци по којима се живот равнао и због којих су се рађале породичне и националне трагедије. Време послератних кожномантилаша, који дојављују и пријављују и играју се шаха с људским судбинама, оживљава у сећању мајке, али праштање и разумевање њу не само да чине великом већ и зацељују све ране током живота задобијене. Кругу породичних,

завичајних прича ове збирке припада и прича „Имам нешто да ти кажем”, у којој ауторка описује личност своје стране Божане и значај који је та жена имала за њу: „Божана је, у белом фићи, стигла у нашу породицу. Све нас је покупила у своје трептаје. Нисмо марили за њен пређашњи живот. Као да је одувек, само чекала да буде са нама. Разним.” Сlike топлине живота, одрастања уз интересанту, брижну жену и посматрања њеног живота смењују се и у овој причи са сликама умирања. Умирање се тако у овој прози јавља и као својеврсни лајтмотив, и представља одређено комадање приповедачевог (приповедачициног) живота, суму непрестаних губитака и тек понеког добитка.

Од умирања блиских и драгих, приповедачко око се у неким причама помера на смрти национа, на умирања младих људи и држава за које су они давали своје животе. Тај поглед, међутим, никада није патетичан или дидактичан. У гласу који ове приче прича присутно је стално смењивање fine ироније и свечане опомене. Тако прича „Чег би волео да се сећаш”, која је истовремено и прича о причању приче и прича о причању историје, тематизује судбину избеглица, исељеника са Косова, који више ни не знају шта је оно чег би волели да се сећају. Од туге за остављеним и гриже савести зато што се отишло и спаковало све у кофер, душа исељеног човека коју саслушава песникиња, јунакиња ове приче, превлачи преко себе један немоћан али иронијски ореол: „Расцветава се уранијум, по нашим њивама.” Иронијски поглед на нашу политичку и друштвену стварност врхуни у завршним деловима ове приче када две градске даме у позамашним годинама брину за свој стајлинг и добар изглед не примећујући око себе демонстрације за одбрану Косова. „Издаја. (...) Косово је Србија. (...) А Метохија, чија је Метохија?” речи су које високим тоном саговорник упућује песникињи, ауторки будуће приче, али оне, и све оно што оне значе, нагло се снижавају у немоћни аутопародијски договор о чашћавању ручком од задобијеног хонорара за написану причу, осликавајући тако изглед света у којем се све плаћа и све је на продају, па и најдубље боли и осећања.

Сличан однос повода или пригоде за писање приче и дотицања никад незацељених националних рана, препознаје се и у причи „Бечке разгледнице”. Студијско путовање у Беч, налик на сусрет писаца, под покровитељством национално утемељене „Просвјете”, повод је да ауторка осмотри савремени Беч и сети се „Милошевог” и „Гавриловог” Беча, монархијског. Импулси садашњег доба и оног прошлог, с почетка 20. века, мешају се у овој причи и самим ритмом приповедања који је на неки начин омаж или сећање на тон *Дневника о Чарнојевићу*, и тај недовршени почетак века ауторка препознаје као узрок свих будућих недоречености. Поданички менталитет према двојној монархији она уочава живим и данас.

Савремени биланс тог неразрешеног националног бола некако се сажима у причи „Господине мој”, у којој је тематизовано случајно заједничко летовање српске и босанске породице. Ауторка у њој приказује како је мода или пре императив европског модела живљења и мишљења подвео под привидну срећу и равнотежу све завађене стране и показао како се може живети у слози, на неутралном терену. Тај приказ је у својој суштини дубоко ироничан. Пословично, историјско неповерење и неразрешене ране из прошлости симболизује нож за сечење лубенице који стоји као нема претња или опомена за све ножеве из прошлости.

Немогућност успостављања нормалног живота у земљи која је толико рањавана и толико крварила приказује прича „Портрет једног поподнева”. У њој долази до окупљања двеју пријатељица и њихових породица када једна од њих која живи у иностранству, дође на кратку годишњу посету својој земљи. Прекинута пријатељства, прекинута породична веза, неутемељеност у другом свету и суштинска усамљеност и туга упркос формалном „бољем” животу, резултат је свих иселења која су обухватила неколико генерација с ових поднебља.

Суштинска неснађеност и усамљеност као болести савременог света на два различита начина су приказана у причама „Кад сви заћуте или гледано оком камере” и „Ноћ се гулила као наранџа”. Док се у првој сагледава свет неискрених људских односа у пословном окружењу и потреба за блискошћу с другом особом прикрива хијерархијским завођењем, као принудом, у другој причи се браколомство посматра као очај душа жељних да потраже ону своју другу половину. Испразност и отуђеност савремених „секс-шема” у причи „Кад сви заћуте...” пародира се средствима која такве односе и стварају – ријалити приступом животу. Насупрот томе, у причи „Ноћ се гулила као наранџа” однос мушкарца и жене, иако у брачном животу сломљен и изгубљен, разним грешкама, сагледава се врло традиционално, готово елегично, као суштинска потреба спајања.

Овакви прелази између лирског осећајног тона и наравије препознају се у многим причама, а можда свој врхунац имају у причи „Осећаш ли, ту је оно што тражимо”. Ова прича чита се као песма у прози о одласку у Јасну Пољану и евоцира улазак у руску зиму и у руску литературу. Незнанац Андреј, домаћин и приповедачаџин водич кроз Јасну Пољану, постаће симбол исконског пријатељства два словенска народа, и исконске везе нас и руске литературе.

Нека врста лирско-прозног дијалога остварена је и у причи „Ја у ствари нећу”. Иако претпоследња у збирци, ова прича може се разумети и као суштинско вјерују ауторског гласа. Док у њој води ведар дијалог с мужем о месту будућег покроба, и док се у тај дијалог убацују разнолики породични гласови, и док се бије битка где је коме место и где ко има права да обезбеди вечни покој, ауторка, иако маркира своје порекло

и своје полазиште као место свог исходишта, на крају закључује да она то у ствари неће: „Скачем, у ноћи, мрклој као вечност: Ја, у ствари, не желим да умрем. Никад!”

Тако се вапај против смрти и усклик за живот из ове приче указују као мото читаве збирке *Венац за оца*. Отпочевши и завршивши збирку речима посвећеним умрлом оцу, ауторка овом књигом заправо слави живот и његов природни ток.

Наташа АНЂЕЛКОВИЋ

ЧИТАЊЕ ГРАДА УЗ „СМЕТЊЕ НА ВЕЗАМА”

Татјана Јанковић, *Присвајање Венеције*, Народна библиотека „Вук Караџић”, Крагујевац 2018

У читању свеукупних културолошких и историјских одраза градова кључну улогу може играти сам град, са својом задивљујућом физичком лепотом, али и оно што се у његовом материјалном наслеђу не види и не да лако одгонетнути. Док се граду водених путева који нису само улице већ и „чаробна огледала” диви Луис Мамфорд у свом делу *Град у историји*, у фокусу интересовања Татјане Јанковић јесте читање Венеције посредством књижевног памћења, до којег се у савременом свету не допире без борбе са „сметњама на везама”.

Жанр кратке приче обележиће досадашње стваралаштво наше списатељице. Објавила је књиге *Прича бабиног сина* (2008) и *Данас сам била у нашој кући* (2015, 2016), у којима се наратив гради од хронотопа блиског главном јунаку, а његова емотивна и имагинарна путовања уоквирена су љубављу ближњих. Опредељење за писање прозе у њеној новој књизи добија аутентичну везивну списатељску нит – литерарно утемељење у виду путовања. Доживљаји проистекли из сусрета појединца са различитим местима, оплемењени искуством литературе, претварају се у путописну прозу о духовном узајамном прожимању човека и града. У оваквом амбијенту настаје плодносни сусрет, моменат надградње личног искуства искуством света, који у књизи Татјане Јанковић добија ново име – „присвајање”.

Мото на првој страници књиге преузет из дела Јосифа Бродског („...и ја сам осетио како сам закорачио / у сопствени портрет, / сачињен од хладног ваздуха”) имплицира причу о самоспознаји и извесној иницијацији јединке пред одразом лепоте и универзалне вредности. Иницијација се првенствено односи на потребу путописца да, према речима Владимира Гвоздена (*Космизам српског модернистичког љубољубивца*),